

UCHWAŁA

Dnia 26 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku wierzycielki J. Z.
przy uczestnictwie dłużnika M. Z.
o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu niejawnym
w dniu 26 lutego 2021 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Rejonowy w Ł.
postanowieniem z dnia 24 lutego 2020 r., sygn. akt II 1 Co (...),

"Czy postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 w brzmieniu obowiązującym od dnia 7 listopada 2019 r. w zw. z art. 795 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c.?"

podjął uchwałę:

Zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności (art. 795 § 1 k.p.c.), wniesione po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469 ze zm.), rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów (art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.).

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 listopada 2019 r. Sąd Rejonowy w Ł. oddalił wniosek wierzycielki J. Z. o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, które zaskarżyła zażaleniem wierzycielka, kierując je do innego składu Sądu Rejonowego w Ł..

Sąd Rejonowy w Ł. rozpoznając zażalenie powziął wątpliwości, które wyraził w przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym. W uzasadnieniu wskazał, iż problem dotyczy ustalenia sądu właściwego do rozpoznania zażalenia i należytej obsady sądu po nowelizacji kodeksu cywilnego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1469, ze zm.; dalej „ustawa z dnia 4 lipca 2019 r.”). Artykuł 795 § 1 k.p.c. reguluje zażalenie na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności, ale nie rozstrzyga o charakterze tego zażalenia, zaś zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie nie ma jednolitości poglądów, czy tego rodzaju orzeczenie sądu pierwszej instancji jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie. Zwrócił też uwagę, że wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego art. 394^{1a} § 1, przewidujący właściwość sądu pierwszej instancji do rozpoznania zażalenia w innym składzie na postanowienia tego sądu, wśród enumeratywnie wskazanych spraw, nie wymienia postanowienia co do nadania klauzuli wykonalności. Wprawdzie według art. 764⁴ § 1¹ k.p.c. zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał postanowienie w składzie trzech sędziów, ale przepis ten dotyczy przede wszystkim zażaleń w toku właściwego postępowania egzekucyjnego. Przyjęcie, że postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie mogłoby ewentualnie uzasadniać zastosowanie analogii z przepisów normujących zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji w najbardziej zbliżonych sprawach, jak np. art. 394^{1a} § 1 pkt 3 k.p.c. (tj. co do rygoru natychmiastowej wykonalności), względnie z powołanego art. 764⁴ § 1¹ k.p.c.

W konkluzji Sąd Rejonowy opowiedział się za uznaniem postanowienia co do nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu za postanowienie

kończące postępowanie klauzulowe, co na podstawie art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. czyni właściwym do rozpoznania zażalenia sąd drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej jednak kolejności należy wskazać, że Sąd pytający nie dość precyzyjnie sformułował zagadnienie prawne, gdyż w sprawie nie chodzi o rozstrzygnięcie wątpliwości, czy postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 k.p.c., czy też ma inny charakter. Dokonana ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego wprowadziła istotne zmiany w przepisach regulujących postępowanie zażaleniowe, w tym w zakresie właściwości sądów rozpoznających zażalenia, ograniczając znacząco dotychczasowy dewolutywny paradygmat postępowania zażaleniowego. Ustawodawca zmieniając zasady postępowania zażaleniowego, w tym w zakresie właściwości sądu w poszczególnych rodzajach spraw, nie wprowadził ogólnego przepisu kompetencyjnego rozstrzygającego właściwość sądu w postępowaniu zażaleniowym w tych przypadkach, w których właściwość ta nie wynika z konkretnego przepisu. Jedynie w art. 394^{1a} § 3 i art. 394^b k.p.c. postanowił, że w sprawach, w których właściwy jest sąd pierwszej instancji, ale nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia oraz gdy zaskarżono postanowienie, dla którego właściwym jest sąd drugiej i sąd pierwszej instancji, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji. Regulacja właściwości sądu w postępowaniu zażaleniowym w części pierwszej, księdze pierwszej k.p.c. mimo rozbudowanej kazuistyki nie jest jednak pełna, skoro poza zakresem unormowań zawartych w noweli z dnia 4 lipca 2019 r. znalazła się właściwość w odniesieniu do zażaleń przewidzianych w postępowaniach odrębnych (np. w art. 505²⁰ § 4 k.p.c., art. 505^{27a} § 4 k.p.c. i art. 505³⁸ k.p.c.). Z kolei poza kodeksem postępowania cywilnego została uregulowana właściwość w postępowaniu zażaleniowym w art. 8 ust. 6 w zw. z art. 3 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r. poz. 446).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zapadłym już na gruncie stanu prawnego wprowadzonego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. nadal przyjmuje się jako

zasadę dewolutywny model postępowania zażaleniowego, zaś wyjątki muszą wynikać z ustawy (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2020 r., III CZP 12/20 oraz z dnia 25 lutego 2021 r., III CZP 17/20).

Artykuł 394 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim stanowi, że zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, jest przepisem ogólnym, a zatem może być stosowany wprost w postępowaniu procesowym do postanowień kończących postępowanie w sprawie, zaś w odniesieniu do innego rodzaju postępowań (np. postępowanie nieprocesowe, postępowanie egzekucyjne), na podstawie art. 13 § 2 k.p.c., o ile co do określonego postanowienia nie ma przepisu szczególnego przewidującego zaskarżenie go zażaleniem. Tymczasem art. 795 § 1 k.p.c. *explicite* przewiduje zażalenie na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności. Problem natomiast dotyczy charakteru tego zażalenia, to znaczy, czy ma ono charakter dewolutywny, czy też należy go zakwalifikować jako tzw. zażalenie poziome, tj. rozpoznawane przez inny skład sądu pierwszej instancji. Należy zatem zauważyć, że przepis art. 795 § 1 k.p.c. jest zamieszczony w części trzeciej k.p.c., w której również co do właściwości sądu w postępowaniu zażaleniowym wprowadzono ogólny przepis (art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.), a który jest z kolei przepisem szczególnym w stosunku do ogólnych przepisów regulujących właściwość sądu w postępowaniu zażaleniowym w procesie (art. 394 i n. k.p.c.).

W konsekwencji udzielenie odpowiedzi, że postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie nie oznacza jeszcze, iż właściwym do rozpoznania zażalenia wydanego przez sąd pierwszej instancji jest sąd drugiej instancji, tak samo przyjęcie, że nie jest ono postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, nie przesądza właściwości ani sądu drugiej instancji (na podstawie art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), ani sądu pierwszej instancji (na zasadzie analogii z art. 394^{1a} § 1 pkt 3 k.p.c.).

Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia „postanowienie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie”. Mając na względzie niektóre z wymienionych postanowień, na które przysługuje zażalenie do innego składu

sądu pierwszej instancji, które jednak mogą kończyć postępowanie w sprawie (por. np. art. 394^{1a} § 1 pkt 7, 11-13 k.p.c.), nie jest oczywistym, że art. 394 § 1 k.p.c. dotyczy zażaleń na te postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, które nie zostały wymienione w ramach właściwości sądu pierwszej instancji. Należy bowiem mieć na uwadze normę kompetencyjną na rzecz sądu drugiej instancji przewidzianą we wspomnianym art. 394^{1b} k.p.c.

W tych okolicznościach, pomimo niedokładności w sformułowanym pytaniu prawnym, jakkolwiek z uzasadnienia postanowienia Sądu pytającego wynika istota problemu i powstałych wątpliwości, koniecznym stało się udzielenie odpowiedzi przy założonej modyfikacji tego pytania w kierunku dotyczącym sądu właściwego do rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności.

Artykuły 394 § 1 i 394^{1a} § 1 znajdują się w części pierwszej, księdze pierwszej k.p.c. regulującej postępowanie rozpoznawcze. W części pierwszej, księdze drugiej k.p.c., normującej postępowanie nieprocesowe, zażalenie przysługuje na postanowienia inne niż postanowienia co do istoty sprawy, w wypadkach przewidzianych w ustawie (art. 518 zd. 2 k.p.c.). Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. nie wprowadziła szczególnych regulacji w zakresie właściwości sądu do rozpoznania zażaleń w postępowaniu nieprocesowym. Oznacza to, że odnośnie do właściwości sądu do rozpoznania zażaleń należy, na podstawie art. 13 § 2 k.p.c., stosować odpowiednio przepisy art. 394 § 1 i n. k.p.c. Zatem na postanowienie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie (np. odrzucenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia) przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji, a przykładowo zażalenie na podstawienie o przymusowym sprowadzeniu świadka na rozprawę przysługuje do innego składu sądu pierwszej instancji (art. 394^{1a} § 1 pkt 6 k.p.c.). Brak natomiast przepisu określającego właściwość sądu do rozpoznania zażalenia na postanowienie inne niż postanowienie co do istoty sprawy wydane przez sąd pierwszej instancji w postępowaniu nieprocesowym, nie wyszczególnione w art. 394 § 1 k.p.c. oraz w art. 394^{1a} § 1 k.p.c., uzasadnia właściwość sądu drugiej instancji na zasadach ogólnych (zob. też powołana uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2021 r., III CZP 17/20).

W części drugiej k.p.c., dotyczącej postępowania zabezpieczającego, ustawodawca w art. 741 § 1 i 2 k.p.c. przewidział kompetencję sądu pierwszej instancji w składzie trzech sędziów do rozpoznania zażalenia na postanowienie tego sądu w przedmiocie zabezpieczenia. Wobec tego w zakresie tak określonej właściwości sądu do rozpoznania zażalenia bezprzedmiotowe jest odwoływanie się do reguł zawartych w art. 394 § 1 k.p.c. lub art. 394^{1a} § 1 k.p.c.

Jak już wspomniano wyżej, art. 795 § 1 k.p.c., przewidujący zażalenie na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, znajduje się w części trzeciej k.p.c. zatytułowanej „Postępowanie egzekucyjne”, w tytule I (Przepisy ogólne), w dziale II (Tytułu egzekucyjne i klauzule wykonalności). Zgodnie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Nowelą z dnia 4 lipca 2019 r. został dodany paragraf 1¹ k.p.c., o treści: „zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów”. Przyjęta przez ustawodawcę właściwość sądu do rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji jest podobna do tej, którą zastosował w części drugiej k.p.c. Na marginesie wskazać jeszcze trzeba, iż nowelą z dnia 4 lipca 2019 r. nie zostały zmienione przepisy części czwartej k.p.c. normujące właściwość sądów w sprawach dotyczących: wykonalności orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych oraz ugód zawartych przed takimi sądami i organami lub przez nie zatwierdzonych (art. 1151¹ k.p.c.), wykonalności niektórych orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pochodzących z tych państw ugód i dokumentów urzędowych (art. 1153²³ k.p.c.), a także części piątej k.p.c. dotyczące stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej (art. 1213¹ k.p.c.). Ponadto, w części czwartej i piątej k.p.c. są przepisy przewidujące zażalenia, ale które nie zawierają szczególnych reguł odnośnie do właściwości sądu (por. art. 1144² § 4 k.p.c. oraz art. 1180 § 3 k.p.c.).

Przepis art. 767⁴ k.p.c. jest umiejscowiony w tytule I „Przepisy ogólne”, w dziale I „Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności”. Opisana systematyka części trzeciej k.p.c. i usytuowanie w niej przepisów art. 795 § 1 k.p.c. oraz art. 767⁴ § 1 i § 1¹ k.p.c., uzasadnia przyjęcie, że skoro tytuł I obejmuje dział I i II, to w zakresie właściwości sądu do rozpoznania zażalenia na

postanowienie sądu pierwszej instancji przepis art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. obejmuje swym zakresem normatywnym także właściwość sądu w odniesieniu do zażalenia co do nadania klauzuli wykonalności. Przez wzgląd na systematykę i ulokowanie wskazanych przepisów trudno byłoby bronić stanowiska, że właściwość sądu w postępowaniu zażaleniowym dotyczy zażaleń na postanowienia przewidziane np. w tytule I w działach III-V, oraz w tytułach II-V, ale już nie na te postanowienia, o których mowa w dziale II, tytułu I. Oczywistym jest, że art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. nie ma zastosowania w sprawach uregulowanych w dziale VI, który normuje powództwa przeciwegzekucyjne wraz z właściwością sądu (art. 843 § 1 k.p.c.). Wprawdzie postępowanie klauzulowe poprzedza wszczęcie egzekucji, na co zresztą wskazuje zamieszczenie regulacji dotyczącej tytułów egzekucyjnych i klauzuli wykonalności, przed działem zawierającym przepisy o wszczęciu egzekucji i dalszych czynnościach egzekucyjnych (dział III), ale przepis normujący właściwość sądu w postępowaniu zażaleniowym znajduje się w dziale I, zaś w dziale II nie ma przepisu, który wyłączałby zastosowanie tego przepisu, względnie odmiennie regulował tę właściwość. Po nowelizacji k.p.c., ustawą z dnia 4 lipca 2019 r., ustawodawca nie zmienił systematyki części trzeciej i nie przesunął regulacji dotyczącej tytułów egzekucyjnych i klauzuli wykonalności przed dotychczasowy dział I. W związku z czym, nie ma przeszkód procesowych do stosowania w postępowaniu klauzulowym przepisów z działu I, chyba że dział II zawiera własną regulację (por. w tej materii np. art. 759 § 1¹ k.p.c. i art. 781 § 1¹ k.p.c., a także art. 789¹ zd. 1 k.p.c.). Stosowanie art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. w postępowaniu klauzulowym nie może budzić wątpliwości, skoro ma on zastosowanie do postępowania zażaleniowego na postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego (art. 827 k.p.c.), które jest orzeczeniem kończącym to postępowanie.

Postępowanie klauzulowe jest istotnym etapem postępowania egzekucyjnego w rozumieniu części trzeciej k.p.c. (postępowanie egzekucyjne *sensu largo*), gdyż jak stanowi art. 776 k.p.c., podstawą egzekucji (czyli postępowania egzekucyjnego *sensu stricto*) jest tytuł wykonawczy, którym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności, chyba że ustawa stanowi inaczej (por. wyjątki przewidziane np. w art. 770¹ k.p.c. oraz w art. 794¹ k.p.c.). Co do zasady więc bez tytułu wykonawczego nie jest możliwe wszczęcie egzekucji.

Dlatego z perspektywy procesowej wierzyciela prawomocne oddalenie jego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności zasadniczo kończy postępowanie egzekucyjne (w znaczeniu szerokim), choć w zależności od przyczyny oddalenia tego wniosku, wierzycielowi mogą przysługiwać dalsze środki prawne (zob. np. art. 782¹ § 1 i 2 k.p.c.). Natomiast z punktu widzenia pozycji procesowej dłużnika prawomocne postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności nie zawsze stanowić będzie zakończenia tego etapu postępowania egzekucyjnego, gdyż w określonych przypadkach może on zwalczać tytuł wykonawczy w ramach powództwa przeciwegzekucyjnego (art. 840 k.p.c.). W pewnym sensie postępowanie klauzulowe, ze względu na jego efekt w postaci wydania wierzycielowi tytułu wykonawczego, cechuje niezależność w stosunku do właściwego postępowania egzekucyjnego, ponieważ nie zawsze umorzenie postępowania egzekucyjnego (art. 827 k.p.c.) doprowadzi również do zniweczenia skutków tytułu wykonawczego, bowiem w określonych przypadkach, wierzyciel może na jego podstawie ponownie wszcząć egzekucję (por. art. 826 k.p.c., w kontekście przyczyn umorzenia wskazanych w art. 824-825 k.p.c.).

Należy nadmienić, iż w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r., Sąd Najwyższy badając dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach dotyczących klauzuli wykonalności albo skargi na niezgodność z prawem tego rodzaju prawomocnych orzeczeń odwoływał się do reguł zawartych w art. 767⁴ § 2 i 3 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2011 r., I CZ 78/11, nie publ., z dnia 24 października 2013 r., IV CNP 30/13, nie publ., z dnia 24 stycznia 2014 r., V CZ 85/13, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., II CZ 27/16, nie publ., z dnia 26 września 2019 r., III CZ 35/19, nie publ.). Racje dla nowego unormowania właściwości sądu w postępowaniu zażaleniowym na postanowienia sądu przewidziane w części trzeciej k.p.c. wynikają poniekąd z wcześniejszych nowelizacji k.p.c. wprowadzających kompetencje referendarzy sądowych oraz odmiennego, w stosunku do ogólnych przepisów k.p.c. zawartych w części pierwszej (art. 398²² § 3 k.p.c.; wyjątek - art. 398²³ § 1 k.p.c.), skutku zaskarżenia orzeczeń referendarzy skargą oraz trybu i zasad rozpoznawania tego szczególnego środka zaskarżenia (por. 767^{3a} § 1 k.p.c. oraz art. 795 § 3 k.p.c.). Skarga na postanowienie

referendarza nie powoduje utraty mocy zaskarżonego postanowienia i jest rozpoznawana w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji, który stosuje odpowiednio przepisy o zażaleniu. Sądem drugiej instancji jest sąd, w którym referendarz sądowy wydał zaskarżone postanowienie. Skoro zatem skarga na postanowienie referendarza sądowego w sprawach objętych częścią trzecią k.p.c., w których referendarzowi sądowemu przysługuje kompetencja do wydawania postanowień, jest rozpoznawana przez sąd, w którym referendarz wydał zaskarżone orzeczenie, jako sąd drugiej instancji, to ustawodawca uznał, iż w przypadku postanowień wydawanych przez sąd (jako pierwsza instancja), wystarczające jest, przez wzgląd na konstytucyjną zasadę dwuinstancyjności postępowania, aby zażalenie rozpoznawał ten sąd, w składzie trzech sędziów, a nie jak dotychczas sąd wyższego rzędu. W tym miejscu trzeba podkreślić, że w postępowaniu ze skargi na orzeczenie referendarza oraz w postępowaniu zażaleniowym, w związku z odmową nadania klauzuli wykonalności, w odniesieniu do pewnej kategorii spraw, sąd drugiej instancji w razie uznania zażalenia wierzyciela za zasadne orzeka kasatoryjnie (por. art. 795 § 2¹ i § 3 k.p.c.). Jest to więc szczególna regulacja w stosunku do ogólnych zasad wynikających z działu I, które nie zawężają kompetencji sądu, działającego jako sąd drugiej instancji do funkcji kasatoryjnej (por. też art. 767^{3a} § 3 k.p.c.). Szczególna regulacja dotyczy także zasad związanych z doręczeniami postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym oraz rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza albo zażalenia na postanowienie sądu (por. art. 794² k.p.c. i art. 795 § 2 i 3 k.p.c.).

Rzecz jasna, nie jest wyłączone zastosowanie art. 394 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w sprawach regulowanych w części trzeciej k.p.c., co do których przepisy nie przewidują zażalenia na postanowienia, które będą jednak kończyć postępowanie w sprawie (por. np. uzasadnienia zapadłych w poprzednim stanie prawnym uchwał Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1969 r., III CZP 83/69, OSNCP 1970, nr 6, poz. 105, z dnia 15 września 1995 r., III CZP 110/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 177 i z dnia 6 listopada 2008 r., III CZP 106/08, OSNC 2009, nr 10, poz. 134), co oznaczać będzie właściwość sądu drugiej instancji, o którym mowa w art. 394 § 1 k.p.c., czyli sądu wyższego rzędu. Nadto, właściwość

sądu określoną w art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. będzie wyłączał przepis szczególny, względnie zawierający w tej materii odmienną regulację w zakresie składu sądu (np. art. 505³⁸ k.p.c.).

Wprowadzenie do kodeksu postępowania cywilnego art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., który ma szerszy zakres niż np. art. 741 § 2 k.p.c., ponieważ nie zawęży pojęcia sądu do sądu pierwszej instancji, rozwiązuje też problem, który przed wejściem w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. nie był jednolicie rozstrzygany w orzecznictwie i doktrynie, co do dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, wydane w warunkach określonych w art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c. (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2012 r., II PZ 22/12, nie publ.). Zważywszy, że zgodnie z art. 782 § 1 zd. 2 k.p.c. także sąd drugiej instancji, jako sąd wyższego rzędu, nadaje w określonych przypadkach klauzulę wykonalności w składzie jednego sędziego, na podstawie art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 795 § 1 k.p.c., zażalenie na to orzeczenie będzie rozpoznawał ten sąd, w składzie trzech sędziów.

W przepisie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c. ustawodawca posługuje się określeniem sądu drugiej instancji w znaczeniu sądu wyższego rzędu, podobnie jak np. w art. 398²² § 5 k.p.c. Wobec tego, dokonując wykładni art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 795 § 1 k.p.c., należy mieć na uwadze okoliczność, że po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. pojęcie „sądu drugiej instancji”, o którym mowa w art. 767⁴ § 2 k.p.c. i art. 795 § 2 k.p.c. musi uwzględniać nowy model postępowania zażaleniowego wprowadzony art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. W przepisach tych nie chodzi już o sąd wyższego rzędu, lecz o sąd, który rozpoznaje zażalenie. Z tym konweniują też przepisy regulujące postępowanie ze skargi na orzeczenie referendarza, które również posługują się pojęciem „sądu drugiej instancji” (por. art. 767^{3a} § 3 k.p.c. i art. 795 § 2¹ oraz § 3 k.p.c.). Gdyby wolą ustawodawcy było wyłączenie postępowania zażaleniowego co do nadania klauzuli wykonalności (art. 795 § 1 k.p.c.) z reguły wyrażonej w art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. i poddania go ogólnemu reżimowi wynikającemu z art. 394 § 1 i n. k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., zmieniłby w art. 795 § 2¹ k.p.c. (wprowadzony z dniem 8 września 2016 r. ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy- Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1311 ze zm. i zmieniony z dniem 19 września

2018 r. ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1693), określenie sądu drugiej instancji na pojęcie sądu wyższego rzędu, tak jak to uczynił w tej noweli z dnia 4 lipca 2019 r. w odniesieniu do art. 398²² § 5 k.p.c., a ponadto dostosowałby skutki zaskarżenia postanowienia referendarza sądowego do reguł określonych w art. 398²² § 3 k.p.c.

Gwarantowana w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP dwuinstancyjność postępowania sądowego nie została powiązana z koniecznością rozpoznania sprawy w drugiej instancji przez sąd wyższego rzędu. W tym względzie Konstytucja odsyła do ustaw (art. 176 ust. 2). Dlatego pozostawienie przepisu art. 767⁴ § 2 k.p.c., który znajduje się w odrębnej jednostce redakcyjnej i po art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., oznacza, że sądem drugiej instancji jest w tym wypadku także sąd, który rozpoznał zażalenie, jak również sąd, który rozpoznał skargę na orzeczenie referendarza sądowego (art. 767^{3a} § 3 k.p.c.).

Powyższej oceny nie zmienia także nowelizacja art. 505³⁸ k.p.c. (usytuowany w części pierwszej, księdze pierwszej, tytule VII, dziale VIII k.p.c.), która weszła w życie w dniu 7 lutego 2020 r. (por. art. 17 pkt 3 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r.), w zakresie postępowania zażaleniowego na postanowienie wydane w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi wykonawczemu (użycie w tym wypadku przez ustawodawcę określenia tytułu wykonawczego, a nie tytułu egzekucyjnego, jak na to wskazywałaby reguła zawarta w art. 776 k.p.c., jest wynikiem specyfiki elektronicznego postępowania klauzulowego) wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym, ponieważ także i w tym przypadku szczegółowe unormowania związane z postępowaniem klauzulowym są zawarte w art. 783 § 3¹ i n. k.p.c., które pozwalają na rozwiązanie kwestii właściwości w ten sposób, że chodzi tutaj o sąd, który wydał orzeczenie, z tym że, odmiennie niż to wynika z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., zażalenie jest rozpoznawane przez ten sąd w składzie jednego sędziego, co nie jest niczym szczególnym, ponieważ skargę na postanowienie referendarza sądowego rozpoznaje sąd w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji (art. 767^{3a} § 3 k.p.c.). Innym natomiast zagadnieniem jest, czy z punktu widzenia poprawnej techniki legislacyjnej rozważana regulacja art. 505³⁸ k.p.c., jest ulokowana we właściwym miejscu k.p.c.

Jak wspomniano, może się zdarzyć, że sądem drugiej instancji będzie sąd wyższego rzędu, a to w odniesieniu do tych postanowień sądu pierwszej instancji, kończących postępowanie w sprawie, co do których przepisy części trzeciej k.p.c. nie będą przewidywały zażalenia. Takim orzeczeniem może być np. postanowienie sądu o odrzuceniu wniosku o wydanie wyciągu z orzeczenia albo z ugody, o którym mowa w art. 795¹² § 1 i 2 k.p.c., skoro art. 795¹³ k.p.c. przewiduje zażalenie jedynie na odmowę wydania tych wyciągów.

W stanie faktycznym objętym przedstawionym zagadnieniem prawnym chodziło o właściwość sądu w postępowaniu zażaleniowym na skutek zażalenia na postanowienie sądu o odmowie nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnymi w postaci aktu notarialnego, w którym dłużnik poddał się egzekucji. W konsekwencji, w zakresie określonym w art. 767⁴ § 1 k.p.c. w zw. z art. 795 § 1 k.p.c., regulacja właściwości sądu, wynikająca z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., jest pełna i brak podstaw do odwoływania się, poprzez art. 13 § 2 k.p.c., do art. 394 § 1 k.p.c., art. 394^{1b} k.p.c. oraz art. 397 § 1 k.p.c.

Z tych względów, Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak w sentencji.

jw